

فضائل «عمار یاسر»

سیر معرفتی در «عهد اربعینی»

معارف اسلامی مساله سود سپرده‌های بانکی

احکام شرعی: احکام کپی رایت

ماهنامه الکترونیکی خبری - تحلیلی بلبل
سال هشتم | شماره هشتادویکم | مهرماه ۱۴۰۱

۲ فهرست

۳ طلّیعه سخن

۴ پیام ها و بیانیه ها

۶ پوشش ها

۷ دیدارها

۸ گزارش تصویری

۱۰ تصویر سازی

۱۴ یادداشت

۲۰ معرفی کتاب

۲۲ معارف اسلامی

۲۶ سؤالات شرعی

۲۸ تصویر - شهادت امام حسن عسکری (علیه السلام)

MAKAREM.IR

طلّیعه سخن

بازگشایی مدارس در سال تحصیلی جدید تلنگری است برای بازشناسی مفهوم آموزش و پرورش در چارچوب های نظری کشور به ویژه در مدارس، ضرورت و اهمیت تبیین این مسأله از آن جهت است که متأسفانه دولت های مختلف با تحمیل ساختارهای سلیقه ای و غیر علمی از این دو عنصر مهم، نظام آموزش و پرورش کشور را با مخاطرات متعدد مواجه کرده اند.

گفتنی است اصل آموزش در بستر عقلانیت و فلسفه و اصل پرورش در بستر معنا و عرفان به بار می نشیند؛ بدین نحو که فلسفه از مفاهیم تشکیل می شود و پس از آن مقوله بیان و زبان ترسیم می شود، در نتیجه فرآیند انتقال مفاهیم به خوبی انجام می شود، لذا آموزش یعنی بیان، زبان و انتقال مفاهیم که بنیان فلسفه را شکل می دهد و اینچنین چارچوب های معرفتی مدرسه از طریق فلسفه تحقق یافته و در مراتب بالای علمی یعنی در دانشگاه ها مکاتب فلسفی به منصه ظهور می رسد.

از سوی دیگر عرفان(معنا) بر خلاف مفهوم و فلسفه(آموزش) مقوله ای پرورشی و درون زاست و با سکوت عجین شده است در نتیجه به مرحله زبان نمی رسد چرا که در پی معرفت و پرورش نفس است.

از این رهگذر عنصر پرورش بیش از هر چیز مسأله ای عملی است و باید در زندگی روزمره مردم ساری و جاری گردد و از آنجا که عرفان بر خلاف فلسفه که در مرزهای زبانی محصور شده، مقوله ای فرازبانی است و مرزهای زبانی و محدودیت پذیر را نفی می کند در نتیجه به شدت زندگی محور است؛ چرا که مرزبندی ها را در می نوردد و به متن زندگی مردم هویت می بخشد.

با این تفاسیر پرورش به عنوان اصل فرازبانی مقوله ای بین فرهنگی است که از طریق تبادل معانی به بار می نیشیند، تحقق این مهم نیز در گرو همدلی است که در بستر تقوا در اصطلاح اسلامی و اپوخره در مکتب یونانی، فرد از خود عبور کرده

و به جای دیگری می نشیند تا احساس دیگران را دریابد؛(همدلی از هم زبانی بهتر است).

البته تعین ناپذیری عرفان (پرورش) و غفلت از قراردادهای اجتماعی(اعتبارات)، ضرورت بازتولید آن در بستر حکمت را دوچندان می سازد؛ چرا که هویت زایی حکمت در بستر زبان صورت می گیرد و علیرغم عمومیت و گستردگی، به سبب تعینات زبانی موجود در حکمت، فرهنگ، هویت و عقلانیت شکل می گیرد، هم چنین حکمت خود را با خرده فرهنگ های اقوام و ملت ها منطبق می سازد.

بر خلاف فلسفه(آموزش محوری)که با اتکاء صرف به زبان و ملیت، به سمت خشونت سوق داده می شود لیکن شاخصه میان فرهنگی حکمت(اشتراکات فرهنگی) خشونت را از آن می زداید؛ زیرا حکمت از زندگی انسانی نشأت می گیرد.

از سوی دیگر بهره گیری حکمت از زبان، آن را به شدت استدلالی و برهانی می سازد، لذا مقوله حکمت بر عکس عرفان(پرورش) عمل کرده و مسأله آموزش را نیز در گستره تخصصی و عمومی (کِتَابُ أَحْکِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فَصَّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَکِیم) دنبال می کند؛ کتابی که با حکمت، روش شناسی آموزش را با بسط و قبض معرفتی توأم ساخته و در گام نخست آموزش، تعینات زبانی و نشانه ای برای فهم عام مورد توجه قرار می گیرد و در ادامه به تفصیل بیان می شود.

نکته مهم در این امر نهفته شده است که متدولوژی آموزش حکمت محور، بر خلاف آموزش در فلسفه است، چرا که با تلاوت و خواندن مکرر عجین شده است که این مهم به تولید معنا و تعمیق آن در جان و روح مخاطب منتهی می شود و اینگونه سیل معانی در فرد از طریق آموزش مکرر، راه را برای تحقق پرورش (تزکیه) تسهیل می کند؛ پرورشی که برای حصول حکمت است؛ در واقع در این پروسه همه مراحل آموزش و پرورش برای تحقق حکمت است و اکتفا به تعینات زبانی(فلسفه) و تعین ناپذیری (عرفان) در آن بی معناست.

لذا در آموزش حکمت محور صرف خواندن و تلاوت قرآن کافی نیست بلکه برای تأثیر گذاری بر مخاطب باید معنا در جان فرد رسوخ پیدا کند؛ این امر بر خلاف فلسفه است که با بسنده کردن به برهان و استدلال در فرآیند آموزش، از دست یابی به پرورش و سپس حکمت محروم می شود، فلسفه تحلیلی به عنوان مهم ترین جریان فلسفی مروج دوگانگی و ویرانگری در جهان معاصر موید این مدعاست که نمونه کامل آموزش منهای پرورش به شمار می آید.

دوگانگی های میان آموزش و پرورش جنگ میان عقلانیت(کشورهای پیشرفته فلسفی) و ضد عقلانیت(کشورهای عقب مانده عرفانی) را در جهان معاصر رقم زده است، در این میان جوامع غربی از طریق جهانی شدن با ترویج آموزش فلسفی منهای معنا و نوسازی آمرانه فرهنگی بر طبل خشونت و جنگ طلبی کوبیدند و اینچین با شعار مَلّیت و تعینات نشانه ای و نژادپرستی، فرهنگ های بومی و معرفتی جوامع شرقی مورد هدف قرار گرفته است. اگر چه در عصر پست مدرن کنونی به ویژه پس از گسترش فن آوری دیجیتال و شبکه های اجتماعی، تعینات آموزشی و فلسفی منهای پرورش در جوامع غربی از طریق تشکیل اتحادیه اروپا...به شدت رنگ باخته است.

در خاتمه باید گفت هنر بی بدیل حکمت، بازتولید اصل آموزش و پرورش به زندگی محوری(پرورش) و قراردادهای اجتماعی(آموزش) است، لذا مانند عرفان دچار هرج و مرج اجتماعی نمی شود و نیز هم چون فلسفه در دام استبداد اقلیت و اکثریت گرفتار نمی شود.

این دستاورد مهم به عزتمندی، رأفت و مهربانی در ابعاد ملی و بین المللی می انجامد؛ بدین نحو که ارتباطات درونی و دانشی به شدت معنادار می گرد و در عرصه های بین المللی نیز ارتباطات میان فرهنگی محقق می گردد و اینچنین آموزش و پرورش در بستر حکمت به یک نظام معرفتی تمدنی در عرصه های ملی و بین المللی تبدیل می شود.

پیام تسلیت حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

به مناسبت ارتحال آیت الله حاج شیخ محمد علی ناصری (طاب ثراه)

بسم الله الرحمن الرحيم

انا لله وانا اليه راجعون

خبر ارتحال عالم ربانی و استاد اخلاق مرحوم آیت الله حاج شیخ محمد علی ناصری طاب ثراه موجب نهایت تأسف و تأثر گردید.

این عالم وارسته پس از بهره‌مندی از محضر اساتید بزرگ، با حضور در خطه اصفهان سالیان متمادی به تربیت شاگردان، پرورش طلاب، خدمت به مردم و حمایت از محرومان پرداخت.

تاسیس مدارس علوم دینی، مؤسسات تخصصی و تحقیقاتی حوزوی، مراکز درمانی و خیریه، آثار مکتوب، سخنرانی‌ها و پرورش هزاران شاگرد بخشی از برکات عمر نورانی ایشان بود. توصیه‌های اخلاقی و اجتماعی آن فقید سعید همواره راهنما و راهگشای مریدان بود.

خاطرات مصاحبت و هم‌نشینی با وی، منش اخلاقی و دقت‌های حکیمانه ایشان همیشه در یاد می‌ماند.

اینجانب این مصیبت مؤلمه را به محضر حضرت ولی عصر ارواحنا له الفداء، حوزه‌های علمیه، جامعه روحانیت، مردم مؤمن و متدین اصفهان بویژه به شاگردان، علاقمندان و ارادتمندان وی، بالاخص به فرزندان و بیت مکرم ایشان تسلیت عرض می‌نمایم و از درگاه خداوند متعال علو درجات و حشر وی با اولیاء طاهرینش را مسئلت نموده و برای بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل را خواستارم.

توضیح دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

در مورد شایعه اخیر

بسمه تعالی

چند روزی است انتشار خبر برخورد با مشاور یکی از وزرا موجب پخش شایعات و بهانه‌ای برای دروغ و نفرت پراکنی دشمنان در میان مردم شریف و متدین گردیده است.

به علت عدم ارتباط موضوع با دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی، در ابتدا بنابر موضع‌گیری خاصی نبود؛ اما با گذر زمان و ادامه شایعه‌سازی‌ها، بیان نکات زیر ضروری به نظر می‌رسد:

اولاً؛ شخص نامبرده از فرزندان یا نوادگان مرجعیت معظم نیست بلکه از منسوبین برادر مکرم ایشان می‌باشد.

ثانیاً؛ وی هیچ‌گونه ارتباط کاری با این بیت

و دفتر نداشته و ندارد و هیچ‌گاه از جانب این مجموعه مورد حمایت یا سفارشی قرار نگرفته است. ثالثاً؛ انتساب افراد به بزرگان نه باعث تایید آنهاست و نه مایه محدودیت؛ بلکه هر کس بر حسب شرایط و توانمندی‌های خود و بر طبق قوانین می‌بایست به کار گرفته شود و پاسخگوی اعمال خود باشد. سزاوار است اگر کسی قصد بهره‌برداری از انتساب به بیت مرجعیت یا دفتر معظم له را داشت از وی پذیرفته نشود و مراتب جهت اقدام مقتضی به اطلاع این دفتر رسانده شود.

رابعاً؛ انتظار می‌رود مسئولین نظارتی و قضایی به عنوان مرجع تشخیص و تصمیم‌گیری نسبت به این اتهامات و موارد مشابه دیگر که دشمنان به شایعه پراکنی علیه

بزرگان دین و انقلاب می‌پردازند به روشنگری و تنویر افکار عمومی بپردازند تا در این شرایط سخت اعتماد و اعتقادات مردم شریف و متدین به بازی گرفته نشود. کلام آخر اینکه عزت به دست خداست و کینه ورزان و دشمنان دین و این ملت در طول تاریخ سعی در مخدوش کردن مقدسات و چهره اولیاء و بزرگان و تضعیف اعتقادات مردم داشته‌اند؛ اما همیشه دست قدرت خدا برتر از سعی باطل آنها بوده است و دشمنان و ایادی آنان، هرگز راه به جایی نبرده‌اند.

از خداوند متعال نصرت و پیروزی ملت شریف ایران و مسلمانان جهان را بر تمامی دشمنان و مستکبران و فتنه‌انگیزان مسئلت داریم.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرين

در ابتدا لازم می‌دانم مراتب تشکر خود را از همه برگزارکنندگان، علماء، اندیشمندان، نخبگان و فعالان شیعه از سراسر جهان که در این همایش شرکت کرده‌اند، ابراز دارم. خداوند متعال سپاسگزاریم که توفیق برگزاری چنین همایش بزرگ و بااهمیتی را به شما عنایت کرده است. امیدوارم که از آثار و برکات معنوی این محفل نورانی بهره‌مند گردید.

با توجه به پیشینه روشن علماء و اندیشمندان شیعه در طول قرون طولانی در درک معارف اهل بیت علیهم السلام و ابلاغ آن به مردم و پاسداری و حراست از ایمان و عقیده و تأکید بر وحدت میان مسلمانان و اقتدار و عزت اسلام توجه شما گرامیان را به چند نکته معطوف می‌دارم.

نخست؛ در جهان امروز دل‌های مشتاق و گوش‌های شنوا برای آشنایی با اسلام و معارف اهل بیت علیهم السلام روز افزون گشته است. این فرصتی است مغتنم که باید از آن بهره‌برد و قلوب مشتاقان و عاشقان را با

گوهر والای معارف الهی پیوند زد.

دوم؛ نقشه شوم دشمنان و بدخواهان، مشغول کردن مسلمانان جهان اسلام و به خصوص علمای آن به اختلافات و مناقشات بی‌اهمیت یا کم‌اهمیت است. از این جهت باید هوشیار بود و در این دام نیفتاد بلکه با اعتصام به ریسمان الهی و پایبندی به مشترکات و بهره‌مندی از وحدت کلمه، این نقشه‌ها را بر هم زده و توطئه‌ها را بی‌نتیجه گذارد. بی‌تردید ادیان الهی و رهبران آنها در جهان امروز و در میان پیروان خویش تأثیر گذارد. بی‌تردید ادیان الهی و رهبران آن‌ها در جهان امروز و در میان پیروان خویش تأثیر گذارند. دیدار و همفکری با آنان، علاوه بر ایجاد محبت در میان خداپرستان، سبب کمرنگ شدن اختلافات و همگرایی اندیشه‌ها و همدلی و محبت خواهد شد.

سوم؛ ایجاد فضای محبت آمیز و روابط دوستانه در میان عالمان، مبلغان و روحانیون شیعه به خصوص در کشورهایی که اقلیت آن را مسلمانان تشکیل می‌دهند بسیار مهم است. انگیزه و هدف واحد که همانا شناساندن تعالیم اهل بیت علیهم السلام است جایی برای ورود رقابت‌ها، تنگ‌نظری‌ها و فاصله‌ها

پیام حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

به هفتمین اجلاس مجمع جهانی اهل بیت (علیهم السلام)

باقی نخواهد گذارد. همه ما در جبهه واحدیم؛ قومیت‌ها، نژادها، زبان‌ها، کشورها و هر آنچه که به حکمت الهی سبب معارفه میان مردم شده است، نباید سبب اختلاف و فاصله‌ها گردد. به وحدت و یکپارچی بیندیشیم و مردم را به آن دعوت نماییم.

شیعیان نیز باید در این امر خطیر با استفاده از تمامی ظرفیت خویش و بهره‌گیری از ابزارهای موجود توطئه‌های دشمنان را خنثی نموده و از حریم فرهنگ اصیل اسلام و تشیع شجاعانه دفاع کنند و با اخلاص نیت پیش‌روند تا به مقتضای «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» هدایت الهی شامل آنان گردد.

و در یک جمله معارف اهل بیت علیهم السلام گوهر گمشده و زلال گوارا و مهر تابنده‌ای است که افکار را ارزشمند، تشنگی را سیراب و دل‌ها را نورانی می‌کند؛ هر قدر در این راه تلاش کنید جاودانه‌تر خواهید بود.

بار دیگر از همه دست‌اندرکاران و شرکت‌کنندگان این اجلاس تشکر و سپاسگزاری می‌کنم و عزت اسلام و پیروان مکتب حقّه و توفیق همگان را در انجام وظایفشان، از درگاه خداوند متّان خواستارم.

انجام زیارات نیابتی و معرفی خانواده های برگزیده از بین شرکت کنندگان در پویش عهد اربعینی

با عنایت حضرت حق، زیارت نیابتی در عتبات عالیات به همراه پیاده روی نجف تا کربلا و قرائت زیارت اربعین به نیابت از شرکت کنندگان در پویش انجام شد

پایگاه اطلاع رسانی دفتر آیت الله العظمی مکارم شیرازی مد ظله العالی با توجه به مشکلات مهمی که در این ایام دنیا را

فراگرفته است، پیشنهاد راه اندازی پویشی به نیت تعجیل در ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و رفع گرفتاری ها را به محضر معظم له ارائه نمود.

متن سوال و پاسخ معظم له:

باسمه تعالی

محضر مبارک آیت الله العظمی مکارم شیرازی مد ظله العالی

پایگاه اطلاع رسانی دفتر شما بر آن است که با توجه به مشکلات مهمی که در این ایام دنیا را فراگرفته است، به نیت تعجیل در ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و رفع گرفتاریها در پویشی سراسری از مومنین

دعوت نماید از فرصت چهل روزه عاشورا تا اربعین حسینی کمال بهره را برده و در این چهل روز دعای عهد را بخوانند و با توجه به پاکی و صفای وجود کودکان خردسال آنها را با خود همراه کنیم تا خداوند نظر عنایتی بفرمایند، خواهشمند است نظر خود را در این مورد بیان فرمایید.

جواب:

بسمه تعالی

باسلام

همانطور که اشاره کردید ایام عزاداری سید الشهدا علیه السلام تا اربعین زمان مناسبی برای توجه، توسل و دعا جهت رفع مشکلات و بلاها می باشد.

آنچه مرقوم داشتید، بلامانع است. ما نیز برای حل مشکلات دعا می کنیم.

خداوند از همه مؤمنان قبول فرماید

همیشه موفق باشید

این پویش که با عنوان عهد اربعینی ترتیب

داده شد بحمد الله با استقبال پرشور مؤمنین از ایران و بسیاری از کشورها در اقصی نقاط جهان روبرو گردید.

و با عنایت حضرت حق زیارت نیابتی در حرم حضرت امیر المؤمنین، امام حسین، امامین کاظمین، امامین عسکریین و حضرت عباس علیهم السلام به همراه پیاده روی نجف تا کربلا و قرائت زیارت اربعین به نیابت از شرکت کنندگان در پویش انجام شد.

همچنین به قید قرعه ۵ خانواده از شرکت کنندگان جهت دریافت هدایای مادی و معنوی پویش انتخاب شدند.

اسامی برگزیدگان:

خانواده محترم حسنی - قم

خانواده محترم قره داغی - تهران

خانواده محترم مهدی پور - اصفهان

خانواده محترم ملک پور - افغانستان

خانواده محترم اشافی - رشت

مردم می خواهند نتیجه ی حل مشکلات اقتصادی را در سفره هایشان ببینند

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی در دیدار دکتر فاطمی امین وزیر صنعت، معدن و تجارت حل مشکلات اقتصادی مردم را مهم دانسته و فرمودند: مردم می خواهند نتیجه ی حل مشکلات اقتصادی را در سفره هایشان ببینند، و ما می بینیم که در بیشتر موارد، هزینه ی سفره های مردم گران تر شده است.

ایشان رانت و سوء استفاده های ارزی را از جمله علل مشکلات اقتصادی کشور دانسته و افزودند: هرچند با برنامه های دولت، در این مسائل تا حدودی اصلاحات صورت گرفته، اما به طور کامل ریشه کن نشده است.

معظم له قیامت گذاری کالاها را ضروری دانسته و افزودند: برخی از کسبه، اجناس را به هر قیمتی که خواستند می فروشند مرموزی در دستگاه های اقتصادی کشور

وجود دارد که این چنین به صورت علنی و آشکار، کالای قاچاق وارد می شود.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی با اشاره به اینکه نظام بانکی کشور از دیگر معضلات است، فرمودند: بانکها هر کاری که دلشان خواست، انجام می دهند. ۴ درصد به عنوان کارمزد برای وام قرض الحسنه اعلام می کنند، اما برای هر سال مبلغ ۴ درصد می گیرند، یعنی اگر وامی ۵ سال طول پرداخت داشته باشد، ۲۰ درصد به عنوان کارمزد بانکی میگیرند که این تقلب است و باید جلوی آن گرفته شود.

معظم له قیمت گذاری کالاها را ضروری دانسته و افزودند: برخی از کسبه، اجناس را به هر قیمتی که خواستند می فروشند که باید نسبت به سامان دادن قیمت

اجناس، اقدام عملی صورت گیرد. حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی افزودند: مردم دائماً از ما می خواهند که در دیدارها نسبت به گرانی ها تذکر دهیم، لذا با توجه به آماري که ارائه دادید امیدواریم که در آینده نزدیک تغییراتی در وضع معیشتی مردم حاصل شود و مردم نتیجه ی آن را در زندگی شان احساس کنند.

ایشان در پایان این دیدار حل مشکلات اقتصادی را نیازمند همگرایی و هماهنگی تمامی دستگاه ها و وزارتخانه ها و همراهی مردم دانسته و خاطرنشان ساختند: ما مردم را دعوت به صبر و انصاف می کنیم تا با همراهی همدیگر و مدیریت صحیح دولت بتوان بر مشکلات فائق آمد.

رئیس مرکز اسلامی در انگلیس

معاون دبیر کل حزب الله لبنان

سفیر كوچك كاروان كربلا، عزيز خدا

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

خداوند اراده کرد دختر سه ساله امام حسین علیه السلام را عزیز و یزید و کاخش را ذلیل و ویران کند؛ هر سال هزاران نفر از مشتاقان اهل بیت علیهم السلام به زیارت حضرت رقیه سلام الله علیها طفل سه ساله خاندان پیغمبر اکرم صلوات الله علیهم اجمعین می‌شتابند، ولی چیزی از کاخ یزید و نام و خاطره وی باقی نمانده است.

www.makarem.ir

رفتار خشونت آمیز عثمان با «عمار یاسر»

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

عثمان در مورد «عمار یاسر» آن صحابی بزرگ، به علت انتقاد مختصری از نابسامانیهای موجود، رفتار شدیدی داشت؛ او دستور داد غلامانش دست و پای او را گرفتند و کشیدند و عثمان با دو پای خود با کفش به پایین شکم او زد و او دچار فتق (پارگی پرده شکم) شد و یکی از دنده‌هایش شکست.

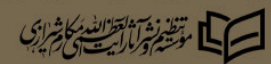

www.makarem.ir

سلمان فارسی؛ مشحون از هدایت الهی

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

سلمان فارسی برای رسیدن به سرچشمه نور و دیدار پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله وسلم، راه طولانی بین ایران و مدینه را با هزاران زحمت و مشقت طی میکند، حتی به بردگی گرفته میشود، تا این‌که به سرچشمه نور میرسد و مسلمان میشود. او چون گام‌های اولتیه را با اختیار خود برداشته بود مشمول هدایت الهی قرار گرفت.

www.makarem.ir

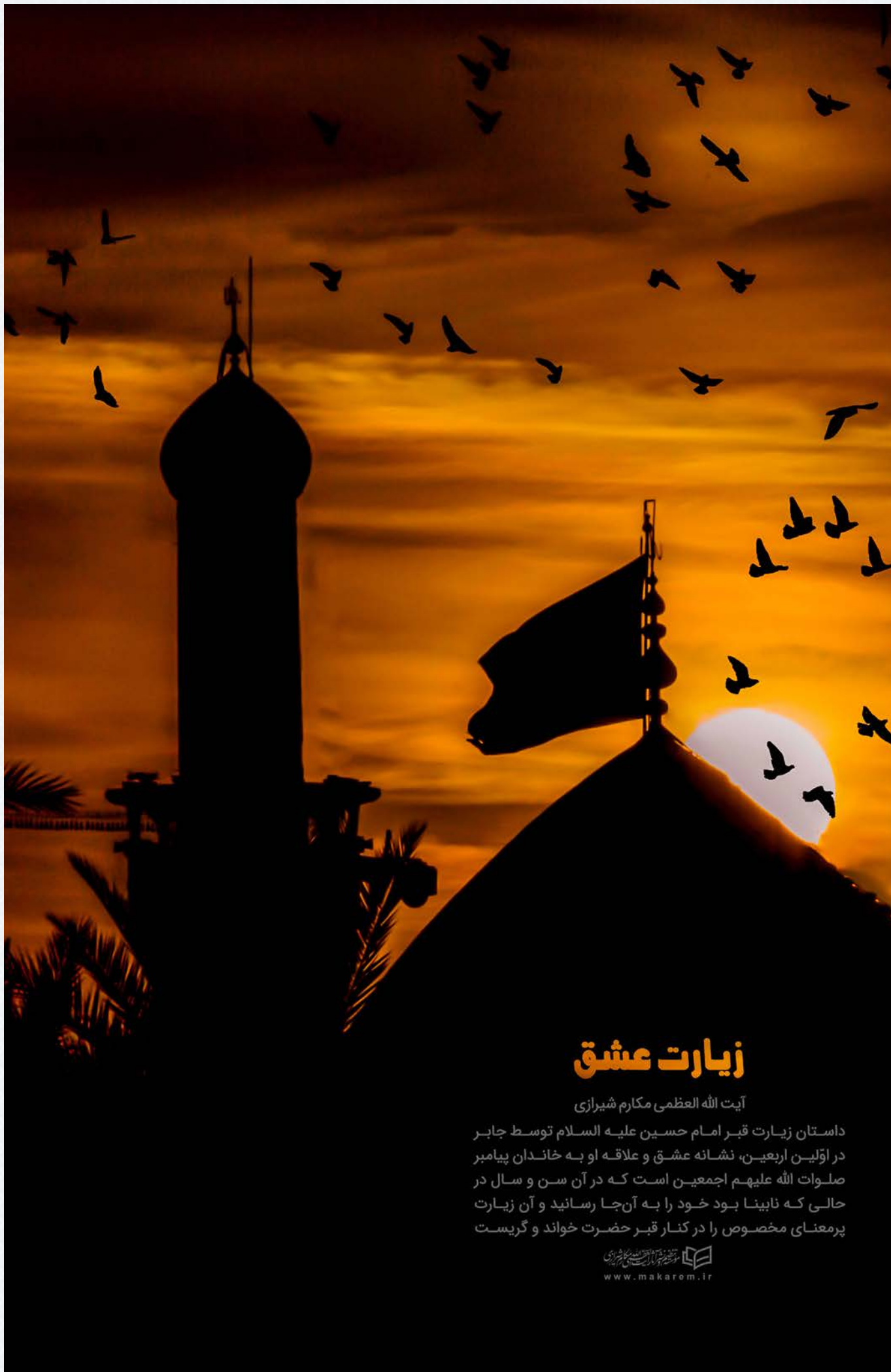
اربعمین؛ خودسازی و مشق عشق

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

پیاده روی اربعین حسینی یک نوع اظهار عظمت و تجلیل از مقام شامخ اباعبدالله علیه السلام است. تنها عشق است که آحاد مختلف مردم؛ پیر و جوان، زن و مرد همگی را به این سمت و سو می‌برد. اصلاً در موقع راه رفتن وقتی به آن سمت می‌روند، دارند خودسازی می‌کنند، لذا خاطره این پیاده روی و این برنامه، تا آخر عمر می‌ماند.

www.makarem.ir

زیارت عشق

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

داستان زیارت قبر امام حسین علیه السلام توسط جابر در اولین اربعین، نشانه عشق و علاقه او به خاندان پیامبر صلوات الله علیهم اجمعین است که در آن سن و سال در حالی که نابینا بود خود را به آنجا رسانید و آن زیارت پرمعنای مخصوص را در کنار قبر حضرت خواند و گریست

www.makarem.ir

اربعین، مسیّر تحول و تولد

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

اربعین حسینی علیه السلام یکی از نفحات و نسیم های بهشتی است؛ اربعین سبب بازخوانی ماجرای کربلا و عامل مهم تربیت و تزکیه است؛ استفاده ما از اربعین آن است زمانی که باز می گردیم با زمانی که به سفر رفتیم متفاوت باشد و متحول شویم.

www.makarem.ir

پیاده روی اربعین؛ رمز وحدت جهانی

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

امام حسین علیه السلام با پیام جهانی و انسانی "هیهات منا الذلة" متعلق به همه دنیا است؛ لذا از اهل تسنن و مذاهب غیر اسلامی نیز افراد فراوانی در پیاده روی اربعین شرکت می کنند و این مسأله یعنی اربعین رمز وحدت است.

www.makarem.ir

فضائل «عمار یاسر»

از منظر آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

کسی که بهشت شوق دیدارش را داشت

در فضائل عمار همین بس که «انس» از پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم نقل کرده بهشت مشتاق چهار نفر است علی علیه السلام، عمار، سلمان و بلال!

گفتنی است سران مکه از تأثیر گذاردن بر ابوطالب علیه السلام و رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم مأیوس شدند؛ و تصمیم گرفتند که تازه مسلمانان مستضعف را تحت فشار قرار دهند؛ تا شاید آن ها از اسلام باز گردند و از قدرت پیامبر کاسته شود و ناچار گردد دست از تبلیغ اسلام بکشند. در این میان بر بلال، عمار، یاسر، سمیه، حباب ابن ارت صهیب، عامر بن فهیره، ابوفکیه، لبیبه، زبیده، نهديه، و ام عبیس و دیگر افراد فشار های طاقت فرسایی وارد کردند؛ تا آنجا که یاسر و سمیه در این راه شهید شدند؛ پیامبر از کنار آن ها می گذشت و چنین می فرمود: «صَبْرًا أَلْ يَاسِرَ فَإِنَّ مَوْعِدَكُمْ الْجَنَّةُ؛ ای خاندان یاسر استقامت کنید که وعده گاه شما بهشت است».

و یا هنگامی که عمار از پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم اجازه ورود خواست فرمود: «اِنَّنَا لَهُ مَرْحَبًا بِالطَّيِّبِ الْمُطَيَّبِ؛ به او اجازه دهید! آفرین به شخص پاک و پاکیزه».

و بالاخره در حدیثی از امام صادق علیه السلام می خوانیم که فرمود: آیه ۱۰۷ سوره کهف درباره ابوذر و سلمان و مقداد و عمار یاسر نازل شده، «جَعَلَ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ الْفَرْدُوسِ نَزْلًا أَيْ مَأْوًى وَمَنْزَلًا؛ خداوند باغ های فردوس را منزلگاه آن ها قرار داده».

ایمان عمار

او کسی است که یکی از آیات قرآن درباره

او نازل شد زمانی که جماعتی از مشرکین، او و پدر و مادرش را شکنجه کردند تا اظهار برائت از پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله وسلم کنند پدر و مادرش حاضر نشدند و شهید شدند، ولی عمار با زبان و لفظ خود آنچه را می خواستند گفت و گریه کنان خدمت پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم آمد. آیه شریفه نازل شد: «مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ؛ کسانی که بعد از ایمان کافر شوند به جز آن ها که تحت فشار واقع شده اند در حالی که قلبشان با ایمان، آرام است». در این جا بعضی از ناآگاهان گفتند: عمار با گفتن الفاظ مربوط به برائت و بیزاری از اسلام، کافر شد.

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «كَلَّا إِنَّ عَمَّارًا مَلِيَءٌ إِيمَانًا مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ وَ اخْتَلَطَ الْإِيمَانُ بِلَحْمِهِ وَ دَمِهِ؛ چنین نیست، عمار از فرق سر تا قدم مملو از ایمان است و ایمان با گوشت و خون او آمیخته است». سپس پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم افزود: اگر باز در چنین شرایطی قرار گرفتی همین گونه عمل کن.

حامی سرسخت ولایت

«ابو مخنف» در کتاب «جمل» آورده است که پس از قتل عثمان مهاجر و انصار در مسجد گرد آمدند تا در باره سرنوشت مسلمانان مشورت کنند، در این میان عده ای از بزرگان اصحاب به ویژه «عمار» درباره فضائل علی علیه السلام و این که او از همه شایسته تر است سخن گفتند.

در فراز تاریخی دیگر می خوانیم امام در صفین به منبر رفت و تمام لشکرش از مهاجر و انصار حاضر بودند، پس از حمد و ثنای خداوند فرمود: کدام یک از شما شنیده است که پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «من افضل پیامبرانم و وصی من علی بن ابی طالب افضل اوصیاء است». من از همه پیامبران برترم و وصی من از همه اوصیاء برتر است.

حدود ۷۰ نفر از کسانی که در جنگ بدر، حاضر بودند و اکثر آن ها از انصار و بقیه

از مهاجران بودند به پا خاستند و گفتند: ما شهادت می دهیم که پیغمبر همین گونه فرمود؛ از جمله این افراد «عمار یاسر» بود.

پیشگویی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم در مورد شهادت عمار

در حدیثی آمده است که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم به عمار بشارت داد، فرمود: «یا ابا الیقظان فَإِنَّكَ أَخُو عَلِي فِي دِيَانَتِهِ وَ مِنْ أَفْضَلِ أَهْلِ وَلَايَتِهِ وَ مِنَ الْمَقْتُولِينَ فِي مَحَبَّتِهِ تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ؛ تو برادر علی در دیانتش هستی و از افراد برجسته اهل ولایت او می باشی و از کسانی هستی که در محبت او شهید می شوی و تو را گروه ستمکار شهید می کنند.» و همین گونه شد؛ او در صفین به دست لشکریان معاویه به شهادت رسید.

ابن عبد البرّ روایتی از ابو عبد الرحمان سلمی نقل می کند که می گوید: ما با علی علیه السلام در صفین بودیم. عمار یاسر را دیدم که به هرسو حرکت می کرد اصحاب محمّد او را همراهی می کردند گویی پرچم آن ها بود. و از عمار شنیدم که به هاشم ابن عقبه (عتبه) می گفت ای هاشم به پیش بتاز که بهشت در سایه شمشیر هاست. امروز دوستانم محمد صلی الله علیه وآله وسلم و یارانش را ملاقات خواهند کرد. می دانم که ما بر حق و آن ها بر باطل اند. عبد الله ابن سلمه می گوید: من در روز صفین به عمار می نگرستم که تشنه شد و تقاضای آب کرد، ظرف شیری برای او آوردند او گفت امروز روز ملاقات دوستان است چرا که رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم به من فرمود: آخرین شربتتی که از دنیا می نوشی شیر است.

قابل توجه است هنگامی که خبر شهادت مالک اشتر بعد از جنگ صفین به معاویه رسید، در میان مردم خطبه ای خواند و گفت: علی دو دوست نیرومند داشت؛ یکی در صفین قطع شد؛ یعنی عمار یاسر و دیگری امروز؛ یعنی مالک اشتر.

سخن آخر: (این عمار؟)

سخن امیرمؤمنان علی علیه السلام درباره «عمار یاسر» و دیگر یارانش مقام اخلاقی آن ها را روشن می سازد، فرمود: «إِنَّ أَخَوَانِي الَّذِينَ رَكَبُوا الطَّرِيقَ وَمَضَوْا عَلَى الْحَقِّ، إِيْنَ عَمَّارٌ ... ثُمَّ ضَرَبَ يَدَهُ عَلَى لِحْيَتِهِ الشَّرِيفَةِ الْكَرِيمَةِ فَاطَالَ الْبُكَاءُ، ثُمَّ قَالَ: أَوْهَ عَلَى أَخَوَانِي الَّذِينَ تَلَوْا الْقُرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ، وَتَدَبَّرُوا الْفُرْصَ فَأَقَامُوهُ، أَخِيُوا السُّنَّةَ وَأَمَاتُوا الْبِدْعَةَ؛ کجا هستند برادران من! همان ها که براه حق آمدند و در راه حق گام بر می داشتند، کجاست عمار یاسر! ... سپس دست به محاسن شریف خود زد و مدّت طولانی گریست، پس از آن فرمود: آه بر برادرانم همان ها که قرآن را تلاوت می کردند و به کار می بستند، در فرائض دقت می کردند و آن را به پا می داشتند، سنت ها را زنده کرده، و بدعت ها را میراندند».

در محیط پر خفقانی همچون محیط حکومت معاویه که تبلیغات دروغین دستگاهش که به وسیله جیره خواران و مزدوران و پاره ای از دانشمندان دین فروش که زمانی هم در صف صحابه پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم قرار داشته اند چنان اوج گرفته که مردم به کلی از حقایق اسلام و آنچه حکومت جبار با آن ها می کند بی خبر مانده اند. و مکتب انسان ساز علی علیه السلام با تمام نقاط درخشانش چنان سانسور شده و زیر پرده های سکوت و خفقان قرار گرفته که برای عقب راندن این ابرهای ضخیم و تیره و تار، قربانیانی لازم است که مرگشان طوفان های عظیمی به پا کند، در این گونه موارد و لو به عنوان واجب کفایی افشاگرانی لازمند که تا سر حد مرگ و قربانی شدن این راه پیش بروند.

در این بین عمار یاسر... می بایست در این میدان ها گام بگذارند و دست به افشاگری زنند، و دیدیم که تنها مرگشان چه طوفان هایی به پا کرد.

آوردند.

یعنی

مستضعفان

پاکدلی که

دستشان از مال و

منال دنیا تهی بود،

همان گروه محروم و مظلومی که آئین های الهی برای نجات آنان از چنگال ظالمان و ستمگران آمده، مردان و زنان بلند همت و با ایمانی همچون بلال، سلمان، عمار، حباب، سمیه و امثال آن ها.

بسیاری از یاران بزرگ پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم بردگان بودند و یا بردگان آزاد شده، و در حقیقت بسیاری از آن ها به صورت معاون برای بزرگان اسلام انجام وظیفه می کردند که عمار یاسر را در این گروه می توان نام برد.

آری عمار یاسر، از جوانان شجاع، از جان گذشته و پیشگام در اسلام بود، و در این مسیر مرارت های فراوانی را متحمل شد. او از کسانی بود که به سرزمین حبشه هجرت کرد و به دو قبله نماز گزارد. او از مهاجران نخستین است که در جنگ بدر و همه جنگ های اسلامی حضور داشت.

در نظام ارزشی جاهلی که بر محور «تفاخر به آباء و اموال و اولاد» دور می زد یک مشّت دزد و غارتگر پرورش می یافت، اما با دگرگون شدن این نظام و احیای اصل والای «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» محصول آن انسان هایی همچون سلمان و ابو ذر و عمار یاسر و مقداد بود.

در این میان شایسته است به مناسبت نهم صفر سالروز شهادت عمار یاسر فضایل و مناقب آن مرد پاکباز و صحابی بزرگ و مخلص رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و امیرمؤمنان علی علیه السلام مورد اشاره قرار گیرد.

پیشگامی در اسلام

در آغاز اسلام که مسلمانان در اقلیت و دشمنان و مشرکان در اکثریت بودند، برخی از جوانان شیفته پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم شده، به آن حضرت ایمان می

سیر معرفتی در «عهداربعینی»

از منظر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم بزرگ ترین سنت را که آیین اسلام است در میان جامعه بشریت قرار داده است، لذا آیین تشیع یک «نهضت اسلامی محمدی» است که از عواطف و علایق خاص مسلمانان نسبت به پیامبر اسلام نشأت می گیرد

لیکن پس از رحلت پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد صلی الله علیه وآله وسلم، و انحراف خلافت از مسیر اصلی اش، ارزش های اخلاقی که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم برای رواج آن خون دل خورده بود، توسط بنی امیه و بازماندگان دوران جاهلیت به تدریج کمرنگ شد و جای خود را به بعضی از مفسد زمان جاهلیت داد؛ بنی امیه خلافت را غصب کردند، و به ناحق بر مسند قدرت تکیه زدند، بدعت های فراوانی در دین ایجاد کرده، و سنت پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم را می راندند؛ چرا که ادامه حیاتشان در گرو احیای بدعت ها و محو سنت های پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله وسلم بود.

در این میان امام حسین علیه السلام به منظور اصلاح امت جدّش و جامعه اسلامی قیام کرد و سنت پیامبر عالیقدر اسلام، حضرت محمّد صلی الله علیه وآله وسلم را احیاء نمود. لذا همه ساله در ایام منتهی به اربعین حسینی، انبوهی از جمعیت عاشقان و دلدادگان امام حسین علیه السلام در کربلا جمع می شوند و بر مبنای آیه «وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا؛ و هنگامی که با خدا عهد بستید به عهد او وفا کنید، و سوگندها را بعد از محکم ساختن نشکنید»، نشان می دهند همچون کوه،

ثابت و استوار ایستاده اند، و عهدی که با آن حضرت بستند هرگز گسستنی نیست! «عهد» در لغت و اصطلاح سرکشی کردن و حفظ چیزی است، در اصطلاح به قراردادهای و پیمان هایی که باید آنها را حفظ کرد و دقیقاً رعایت نمود عهد گفته می شود.

تبیین مفهوم «عهد»

بعضی گفته اند: «عهد» همان ایمان به پروردگار، اقرار به یگانگی او و تصدیق پیامبران خدا است. بعضی دیگر گفته اند: «عهد» به معنای شهادت به وحدانیت حق و بیزاری از کسانی است که در برابر خدا پناهگاه و قدرتی فائند و همچنین امید نداشتن به غیر «الله».

«عهد» در قرآن کریم مفهوم وسیعی دارد که هم عهدهای مردمی را شامل می شود و هم عهدها و پیمان های الهی را؛ زیرا «عهد» هرگونه التزام و تعهدی است که انسان نسبت به دیگری می دهد، و بدون شک، کسی که ایمان به خدا و پیامبر او می آورد، با این ایمان تعهدات وسیعی را پذیرفته است.

اقسام عهد و پیمان

عهد انواع و اقسامی دارد که از یک نظر می توان آن را به سه قسم تقسیم کرد:

عهد با خداعهد با مردمعهد با خویششندر عهد با خداوند بسیاری از فقهاء در کتب فقهی خود در کنار مباحث نذر، بحث عهد را عنوان کرده اند، عهد با مردم نیز هر گونه قرارداد و پیمانی را شامل می شود. و چنانچه در قالب شرع و عقل درآید عمل به آن واجب است. اما عهدهایی که انسان

با خودش کند به هنگام خودسازی و در طریق تکامل از صفات نیک و بسیار مؤثر و سازنده است.

عهد امام علیه السلام و عهد با امام علیه السلام

بدیهی است امام (رهبر معصوم همه جانبه مردم) باید از سوی خدا تعیین گردد، زیرا امامت یک نوع عهد و پیمان الهی است و چنین کسی را باید خداوند که او طرف پیمان است، تعیین کند.

لذا در قرآن کریم می خوانیم: «وَإِذْ أَيْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ وَلَا يَتْلَ عَهْدِي الظَّالِمِينَ؛ هنگامی که خداوند، ابراهیم علیه السلام را با وسایل گوناگونی آزمود؛ خداوند به او فرمود: من تو را امام مردم قرار دادم. ابراهیم علیه السلام گفت: از فرزندان من امامانی قرار بده! خداوند فرمود: پیمان من به ستمکاران نمی رسد»

در این فراز قرآنی، واژه «عهد» در آیه، هم «امامت» را شامل می شود و هم «نبوت» را؛ زیرا هر دو عهد الهی محسوب می شوند، چرا که عهد را هرگونه تفسیر کنیم هر دو را در بر می گیرد، و چنین موهبتی نصیب ظالمان نمی شود.

از سوی دیگر با مراجعه به آموزه های روایی در می یابیم ایمان به ولایت علی علیه السلام و دیگر ائمه معصومین علیهم السلام به عنوان بخشی از پابندی به عهد و پیمان ذکر شده، همانگونه که یکی از مواد پیمان بنی اسرائیل قبول رسالت پیامبران الهی و تقویت آنها بود، و می دانیم قبول جانشینان آنها نیز دنباله همان مساله رهبری و ولایت است که در

هر زمان متناسب با آن عصر باید تحقق می یابد.

از این رو امام علی علیه السلام بارها روی بیعتی که مردم با او کردند تکیه می کند؛ و می فرماید: «ای مردم شما بر من حقی دارید، و من بر شما حقی دارم، اما حق شما بر من این است که دلسوز و خیر خواه شما باشم، و بیت المال شما را در راه خودتان مصرف کنم، شما را تعلیم دهم تا از جهل نجات یابید، و تادیب کنم تا آگاه شوید، سپس می افزاید: «و اما حقی علیکم فالوفاء بالبيعة، و النصيحة في المشهد و المغيب، و الاجابة حين ادعوكم، و الطاعة حين آمرکم؛ اما حق من بر شما این است که در بیعت و عهد خویش وفادار باشید، و در آشکارا و نهان خیر خواهی کنید هر وقت شما را می خوانم اجابت نمائید، و هر گاه فرمان می دهم اطاعت کنید».

فلسفه این همه تأکید برای اهمیت دادن به مسأله عهد و پیمان را می توان در قرآن کریم جستجو کرد، لذا خداوند با اشاره به رانده شدن مجرمان در قیامت به سوی جهنم، می فرماید: «لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا؛ آنها مالک و صاحب اختیار شفاعت نیستند مگر کسی که نزد خداوند رحمان عهد و پیمانی دارد» این توصیفی است برای شفاعت شوندگان، و مسلماً منظور از عهد و پیمان در اینجا چیزی جز ایمان به خدا، و اقرار به یگانگی او، و تصدیق پیامبران، و قبول ولایت اوصیاء، نیست.

«زیارت»؛ تجدید عهد با ائمه علیهم السلام

در روایات اهل بیت علیهم السلام با مضامین و تعبیر مختلف به زیارت امامان معصومین علیهم السلام اهمّیت زیادی داده شده است که بخشی از آن عام و مربوط به همه ائمه است به ویژه از روایات متعدّدی به دست می آید که اگر انسان بخواهد کاملاً به عهد و پیمانش نسبت به هر کدام از ائمه وفا کند، باید به زیارت

قبورشان رود و بداند که هر کس با میل و رغبت به زیارتشان رود و مکتب آنان را تصدیق نماید مشمول شفاعتشان در روز قیامت قرار می گیرد؛ «إِنَّ لِكُلِّ إِمَامٍ عَهْدًا فِي عُنُقِ أَوْلِيَائِهِ وَ شَيْعَتِهِ، وَ إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ، وَ حُسْنِ الْأَدَاءِ، زِيَارَةُ قُبُورِهِمْ، فَ مَنْ زَارَهُمْ رَغْبَةً فِي زِيَارَتِهِمْ، وَ تَصَدِّقاً بِمَا رَغَبُوا فِيهِ، كَانَ أَثْمَتُهُمْ شُفَعَائِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

عهد اربعینی؛ از نهضت حسینی تا امتداد قیام مهدوی

امام حسین علیه السلام در برابر خطر بزرگی که اسلام عزیز را تهدید می کرد و در زمان «یزید» به اوج خود رسیده بود، با یک فداکاری فوق العاده و از خودگذشتگی مطلق، سکوت مرگباری را که بر جامعه اسلامی سایه افکنده بود، درهم شکست و ماهیت پلید «بنی امیه» را آشکار ساخت و با خون پاک خود، سطور درخشانی بر پیشانی تاریخ اسلام نوشت که به حماسه ای جاوید و پرشور برای آینده جهان مبدل شد.

از آنجا که هر کاری انجام می شود هدفی در پی آن است؛ نهضت امام حسین علیه السلام نیز، فرزندان و نسل های آینده را به حرکت در آورد، و ای بسا تمام تاریخ را در طول قرون و اعصار تحت تاثیر خود قرار داد، به نحوی که اهداف امام علیه السلام در تشکیل حکومت اسلامی در سرتاسر کره زمین، با آماده ساختن جهان برای حکومت حضرت مهدی علیه السلام فراهم خواهد شد.

اینگونه است که امام صادق علیه السلام در کلامی نورانی فرمود: «عَظَّمَ اللَّهُ أَجُورَنَا بِمُصَابِنَا بِالْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَام، وَجَعَلْنَا وَإِيَّاكُمْ مِنَ الطَّالِبِينَ بِنَارِهِ، مَعَ وَلِيِّهِ الْإِمَامِ الْمَهْدِيِّ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَام؛ خداوند اجر ما را در مصیبت امام حسین علیه السلام فراوان دهد و ما و شما را توفیق جبران خون حضرتش به همراه ولّیش امام مهدی علیه السلام که از آل محمّد علیهم السلام است، عطا فرماید.»

برسی تاریخ بیان گر این واقعیت است که توده های مردم در اعصار مختلف به هیچ شعاری جز خونخواهی امام حسین علیه السلام در رکاب حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف وقعی نمی نهادند.

به این ترتیب راهپیمایی اربعین حسینی یک نوع عهد و پیمان الهی و مردمی است که از نهضت حسینی آغاز شده و تا امتداد قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ادامه خواهد داشت.

عهد اربعینی در سایه ی کادر سازی برای ظهور

ما شیعیان همه ساله با چشم خود آثار حیات امام حسین عزیز علیه السلام و دوستان شهیدش را در راهپیمایی عظیم اربعین حسینی می بینیم و ناظر حرکت میلیون ها نفر مسلمان بیدار در ایام اربعین آن حضرت برای همراهی و تجدید عهد و پیمان با حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در برافراشتن پرچم حق و عدالت هستیم و تا اینها نباشد، کار درست نمی شود زیرا مسأله انتظار ظهور کار مشکلی است، برخلاف آن چه که ما فکر می کنیم مسأله تعجیل ظهور نیاز به مقدماتی دارد که باید آماده و مهیا شود که از جمله شرط ظهور، تربیت یک گروه عظیم صالح است.

از این جا معلوم می شود که در کنار دعاهایی که برای تعجیل ظهور می کنیم، باید دو کار را فراموش نکنیم: خودمان را بسازیم، یعنی ایمان، عمل صالح، شجاعت، تقوا و خدا ترسی، ترک گناه، داشتن افکار بلند و والا در حدّ یک حکومت جهانی داشته باشیم.

در وهله ی بعد باید جامعه را بسازیم، چرا که ما عهده دار هدایت دیگران هستیم یعنی بگوییم که ای مردم اگر می خواهید حضرت ظهور کند، باید «الذین آمنوا و عملوا الصالحات» و «عبادی الصالحون» باشید.

آری پیاده روی عظیم اربعین حسینی و تجدید عهد و پیمان با حضرت حجت

عجل الله تعالى فرجه الشريف، سبب کادرسازی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف و تقویت کننده ی پیوندها و در نتیجه وحدت با محور مهدویت به شمار می آید؛

این است چهره حقیقی قیام حسین علیه السلام و از این جا روشن می شود که چرا نام و تاریخ امام حسین علیه السلام هرگز فراموش نمی شود. او متعلق به یک عصر و یک قرن و یک زمان نبوده، بلکه او و هدفش جاودانی است.

عهد اربعینی؛ تمرین سربازی امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف

همانگونه که از امام صادق علیه السلام روایت شده که هر کس چهل روز صبح ها دعای عهد را بخواند از یاوران حضرت قائم علیه السلام خواهد بود؛ به یقین خروش میلیونی مردم در پیاده روی اربعین؛ تمرین سربازی امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف محسوب می شود، البته کسانی شایستگی حضور در میان یاران آن حضرت را کسب می کنند که خودسازی و تهذیب نفس و تلاش برای اصلاح جامعه را مد نظر قرار دهند.

اگر چه از زمان ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالى فرجه الشريف جز خداوند کسی از آن اطلاع ندارد ولی زائران اربعین حسینی خود را آماده و منتظر می سازند، تا که جزء یاران و سربازان آن حضرت قرار گیرند.

سخن آخر

در خاتمه باید گفت پیروان و عاشقان مکتب اهل بیت علیهم السلام، زمانی می توانند ادعای عشق و پیروی راستین کنند که به مفاسد موجود عصر و زمان خود بیندیشند، و آنچه در توان دارند برای مبارزه با آن به کار گیرند؛ به یقین آن حجم عظیم عزاداران اربعین حسینی هرگاه تصمیمی منطقی و حساب شده و مدبرانه برای برخورد با مفاسد و سوق جامعه به سوی اصلاح بگیرند به نحو احسن به عهد خود با امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف پایبند خواهند بود.

بارالها! ما را از مؤمنانی که بر عهد خود با تو وفا کرده اند و کمر به اطاعتت بسته اند قرار ده، آمین یا رب العالمین.

کسبِ پیما

«رساله احکام برای جوانان»

گزارش محتوایی اثر

اجتهاد و تقلید

در مقدمه کتاب، ضمن نگاهی گذرا به زندگی آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی، به تعریف احکام خمسّه پرداخته شده و در ادامه معظم له مطالب را با بحث پیرامون مباحث اجتهاد و تقلید آغاز کرده و سپس به سایر احکام پرداخته است.

بازشناسی مفهوم «اجتهاد»، «تقلید»، «مقلّد»، «مرجع تقلید»، راه‌های شناخت مجتهد و اعلم، راه‌های به دست آوردن فتوای مجتهد، فرق بین احتیاط مستحب و احتیاط واجب... از جمله عناوینی است که در فصل نخست احکام آن مورد اشاره قرار گرفته است.

در فرازی از کتاب می‌خوانیم: «اجتهاد» سعی و تلاش در راه استخراج احکام دین از منابع آن است، که مهمترین آن‌ها قرآن و احادیث معصومین علیهم السلام می‌باشد، و این کار تنها برای کسانی میسر است که علوم مختلف اسلامی را فراگیرند تا قدرت بر اجتهاد پیدا کنند و به کسی که دارای چنین توانایی علمی باشد «مجتهد» می‌گویند.

طهارت و مَطَهَّرات (پاک کننده‌ها)

احکام مُردار، احکام خون، احکام آب‌ها، آفتاب و اسلام از جمله سرفصل‌های مهمی است که احکام و مسائل آن بیان شده است.

در فرازی از کتاب می‌خوانیم: در عالم همه چیز پاک است، مگر یازده چیز و آنچه بر اثر برخورد با این‌ها نجس شود. چیزهای نجس عبارت است از: ۱. ادرار ۲. مدفوع ۳. منی ۴. مُردار (حیوانی که بطور طبیعی بمیرد) ۵. خون

۶ و ۷. سگ و خوک ۸. شراب ۹. آبجو ۱۰.

کافر ۱۱. عرق شتر نجاست خوار.

وضو، غسل، تیمم

توضیح اعمال وضو، شرایط وضو، احکام وضوی جبیره‌ای، شیوه غسل کردن، غسل‌های واجب، کارهایی که بر جنب حرام است، غسل‌های اختصاصی دخترها و بانوان، چیزهایی که تیمم بر آن‌ها صحیح است از جمله أهم سرفصل‌هایی است که ابعاد مختلف احکام و مسائل شرعی آن بیان شده است.

در بخشی از کتاب آمده است: در غسل لازم نیست تمام بدن با دست شسته شود، و چنانچه

و مردان در نماز، باید عورت را بپوشانند و بهتر است از ناف تا زانو پوشانده شود. دخترها و زنان؛ باید تمام بدن را بپوشانند؛ ولی پوشاندن دست‌ها و پاها تا مچ و صورت به مقداری که در وضو باید شسته شود، لازم نیست، گرچه پوشاندن آن نیز اشکال ندارد.

زکات، خمس

احکام خمس، مصرف خمس، احکام زکات و مصرف زکات از جمله عناوینی است که به احکام آن پرداخته شده است.

معظم له در بیان اهمیت زکات می‌نویسد: درباره اهمّیت زکات همین بس که در قرآن مجید بارها پس از نماز آمده و نشانه ایمان و عامل رستگاری شمرده شده است.

خرید و فروش، قرض، عاریه و

امانت داری، غصب

احکام خرید و فروش، به هم زدن معامله (فسخ)، احکام قرض، احکام امانت داری، عاریه، اشیای گمشده و احکام غصب از جمله مسائلی است که احکام آن به نحو ایجاز اما کاربردی بیان شده است.

در فرازی از کتاب می‌خوانیم: در معامله باید خصوصیات جنسی را که خرید و فروش می‌کنند معلوم باشد... فروختن جنسی که با چیز دیگر مخلوط است، در صورتی که آن چیز معلوم نباشد و فروشنده هم به خریدار نگوید، حرام است؛ مثلاً شیر را با آب مخلوط کند و بفروشد (این عمل را غش در معامله می‌گویند).

احکام خوردن و آشامیدن، احکام سر بریدن حیوان، احکام ازدواج، احکام سلام کردن، احکام قرآن و مسائل متفرقه از دیگر عناوینی است که در فراز پایانی کتاب بدان پرداخته شده است.

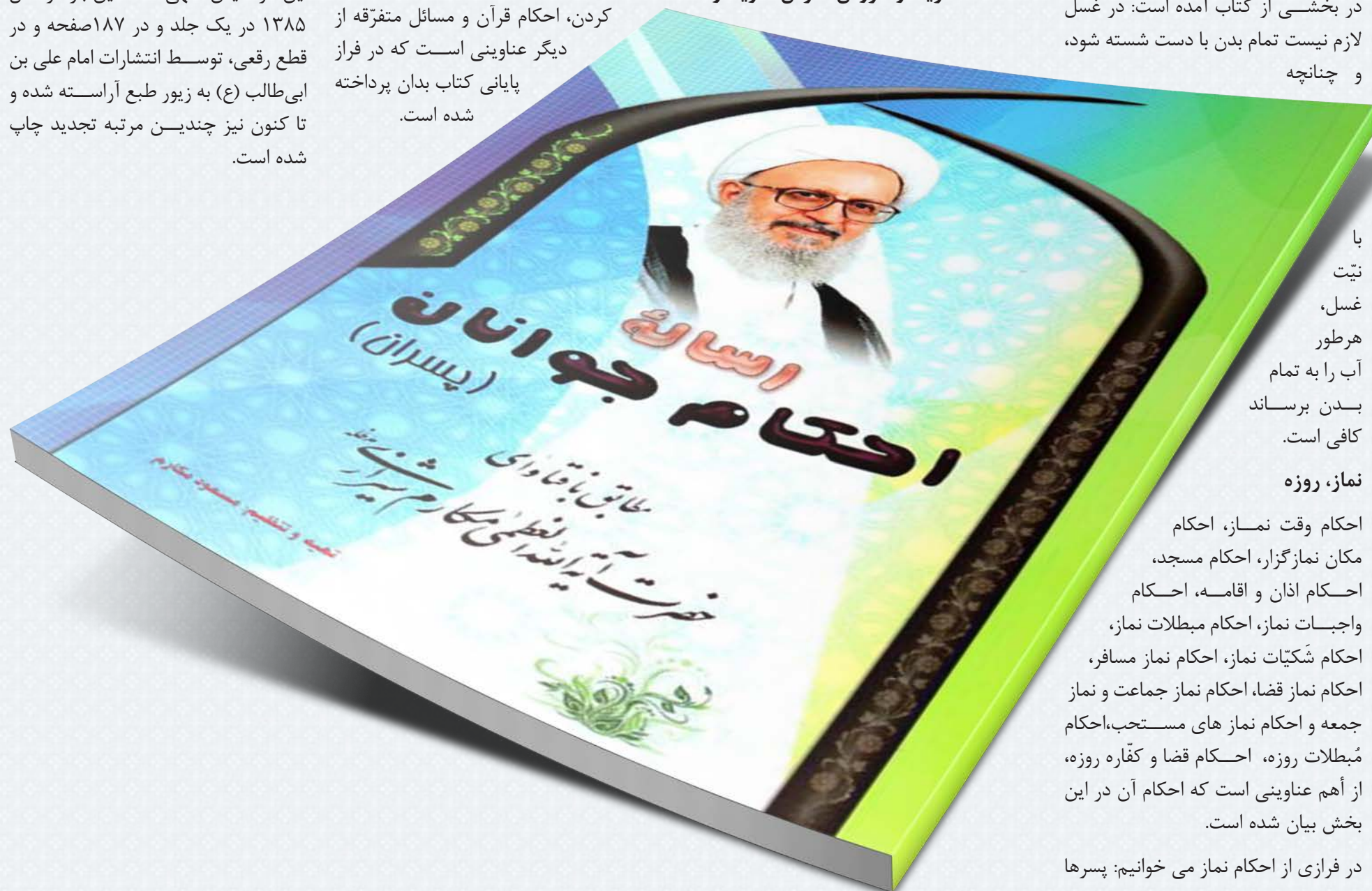
معظم له در بیان احکام قسم خوردن می‌نویسد: کسی که برای اثبات چیزی قسم می‌خورد، اگر حرف او راست باشد، قسم خوردن او مکروه است و اگر دروغ باشد، حرام و از گناهان بزرگ است.

یادآوری

لازم به یادآوری است فهرست مطالب، در انتهای کتاب ذکر شده و در پاورقی‌ها نیز کلمات و مطالب متن تشریح شده است.

گفتنی است آنچه در این کتاب آمده، تمام مسایل احکام نیست بلکه قسمت‌های از احکام شرعی است که در درجه اول برای نیاز جوانان و نوجوانان می‌باشد. در صورت نیاز و اطلاعات بیشتر می‌توان به رساله توضیح المسایل معظم له نیز مراجعه نمود.

این اثر نفیس فقهی، نخستین بار در سال ۱۳۸۵ در یک جلد و در ۱۸۷ صفحه و در قطع رقعی، توسط انتشارات امام علی بن ابی‌طالب (ع) به زیور طبع آراسته شده و تا کنون نیز چندین مرتبه تجدید چاپ شده است.

با نیت غسل، هرطور آب را به تمام بدن برساند کافی است.

نماز، روزه

احکام وقت نماز، احکام مکان نمازگزار، احکام مسجد، احکام اذان و اقامه، احکام واجبات نماز، احکام مبطلات نماز، احکام شکّیات نماز، احکام نماز مسافر، احکام نماز قضا، احکام نماز جماعت و نماز جمعه و احکام نمازهای مستحب، احکام مبطلات روزه، احکام قضا و کفاره روزه، از أهم عناوینی است که احکام آن در این بخش بیان شده است.

در فرازی از احکام نماز می‌خوانیم: پسرها

پرسش:

آیا سود سپرده هایی که بانک ها به صورت روزشمار یا سال شمار به سرمایه گذاران پرداخت می کنند، مشروع است؟

پاسخ اجمالی:

بانک بین سپرده گزاران و تولیدگران کارآفرین واسطه می گردد تا با گردش این پول در بخش تولید و شکوفایی اقتصادی، مقداری از سود آن بنگاه ها و مراکز تولیدی، به سپرده گزاران بانک داده شود. این کار از طریق عقود شرعی تعریف شده امکان پذیر است. اما اگر بانک به وظیفه واسطه گری خود عمل نکند و سپرده ها را در اختیار تولیدکنندگان و کارآفرینان قرار ندهد و فقط تبدیل به بنگاهی برای دلالی پول و سود بین سپرده گزاران گردد، و آن عقود شرعی را نه در عالم واقع بلکه به صورت اعتباری و صوری روی کاغذ به اجرا درآورد، به سود پرداختی اش شبهه شرعی وارد می گردد.

پاسخ تفصیلی:

کارکردهای اقتصادی سپرده های بانکی

یکی از مهم ترین و بحث انگیزترین خدمات بانک ها واسطه گری میان سرمایه داران سپرده گذار و کارآفرینان و باز توزیع سودهای حاصله در این میان، بین ذی نفعان است. با توجه به تعریف کارکردی بانک به عنوان واسطه گر مالی، بخش تجهیز منابع از مهم ترین اجزای عملیاتی هر بانکی به حساب می آید.

توضیح این خدمت بانکی بدین صورت است: گاهی افرادی سرمایه ای دارند ولی قدرت تولید یا تجارت با آن را ندارند. در اینجا بانک اسلامی سرمایه چنین افرادی را می گیرد و با آن طبق عقود شرعیه و قوانین بانکداری بدون ربا، در کارهای تولیدی، صنعتی، کشاورزی، دامداری و تجاری سرمایه گذاری می نماید و سود سرمایه گذاری را طبق توافق به عمل آمده تقسیم می کند و سهمی برای سرمایه

گذار قرار می دهد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در راستای اصلاح نظم پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. فصل دوم این قانون به تجهیز منابع پولی اختصاص دارد که ماده ۳ تا ۶ آن به نحوه تجهیز منابع توسط بانک ها پرداخته است. به موجب ماده ۳ دو قالب حقوقی سپرده قرض الحسنه (جاری و پس انداز) و سپرده های سرمایه گذاری مدت دار برای تجهیز منابع بانک های بدون ربا تعریف شده است.(۱)

در اینجا بانک های ربوی از بانک های اسلامی جدا می شوند. بانک های غیر اسلامی از یک طرف سپرده های مردم را قبول می کنند و سودی به شکل ربا به آنها می پردازند و از طرف دیگر همین سپرده ها را به دیگران واگذار می کنند و سود بیشتری به عنوان ربا دریافت می کنند که این عملکرد صددرصد حرام و ربا بلکه حرام مضاعف است. ولی بانک های اسلامی با این سپرده ها، طبق عقود شرعیه قرارداد می بندند و وارد کارهای تولیدی می شوند و سود حاصله را طبق توافق قبلی تقسیم می کنند. یعنی بانک در سپرده های سرمایه گذاری مدت دار که مبتنی بر عقد وکالت شکل می گیرد، در پایان هر دوره، منافع حاصله را پس از کسر حق الوکاله خود به نسبت مبلغ و مدت سپرده طبق آیین نامه و دستورالعمل های بانکی بین سپرده گذاران تقسیم می کند.(۲)

در واقع در اینجا سه خدمت انجام می گیرد:

- صاحب سرمایه از سرمایه اش استفاده می برد.
- بانک هم در این معامله سودی می برد.
- نقدینگی های مردم از رکورد خارج و عوارض رکورد پول که تورم و فساد می باشد حاصل نمی شود و در مجموع حرکت خوبی به سود جامعه به وجود می آید و سبب

مساله سود سپرده های بانکی

شکوفایی اقتصادی می شود مشروط بر این که درست عمل شود.(۳)

تبیین دقیق ماهیت سپرده های سرمایه گذاری مدت دار

از آنچه گفته شد، کارکرد کلی سپرده های مدت دار در نظام بانکی مشخص شد اما برای دستیابی به تبیین دقیق تر و فنی تری از این مسأله، آیین نامه فصل دوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (تصویب نامه شماره ۸۱۹۶۲ مورخ ۱۳۶۲/۰۹/۲۷ هیئت وزیران) را که مشخصاتی از سپرده های سرمایه گذاری مدت دار را ارائه داده است، با هم مرور می کنیم. بنا به مواد این آیین نامه:

در این نوع سپرده ها، سپرده گذار به بانک وکالت عام می دهد که وجوه او را همراه سایر وجوه و منابع بانکی (مانند اعتبارات، سرمایه ها، وام های دریافتی، و سپرده های قرض الحسنه) به نحو مشاع در فعالیت های اقتصادی سودآور همچون مشارکت، مضاربه، اجاره به شرط تملیک، معاملات اقساطی، مزارعه، مساقات، سرمایه گذاری مستقیم، معاملات سلف و جعاله به کار گیرد. در نتیجه، بانک دو نوع رابطه حقوقی با سپرده گذار خواهد داشت. از یک طرف «وکیل» سپرده گذار در به کارگیری وجه سپرده بوده و از طرف دیگر «شریک» وی در تأمین منابع است. چرا که بخشی از منابعی که به نحو مشاع به کارگرفته می شود، متعلق به خود بانک (سهامداران بانک) بوده یا مربوط به سپرده های جاری و پس انداز است که در مالکیت بانک قرار دارد.

بنابراین روابط، بانک باید در انتهای کار سهم سپرده گذاران از درآمدهای مشاع و سود قطعی و نهایی را محاسبه کرده و پس از کسر حق الوکاله خود، ما به التفاوت آن از سود علی الحساب پرداختی را برحسب میزان و مدت سپرده گذاری بین سپرده گذاران تقسیم کند. در ادامه، آنچه باقی می ماند با عنوان سهم بانک از درآمدهای مشاع(شامل حق الوکاله)

با درآمدهای غیرمشاع بانک تجمیع شده و پس از کسر هزینه ها و پرداخت مالیات مقرر، به تناسب و صلاحدید بین سهام داران بانک توزیع یا برای دوره های بعد انباشت می شود.(۴) چالش های اقتصادی منجر به ظهور مفهوم «سود علی الحساب» در بانکداری اسلامی

خدمت بانک های اسلامی در واسطه گری بین سرمایه داران سپرده گذار و کارآفرینان، نه تنها معامله ای مشروع بلکه در صورتی که به طور صحیح انجام گیرد، مصداق بارز آیه ۲ سوره مائده یعنی «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى» (و باید با یکدیگر در نیکوکاری و تقوا کمک کنید) است که مورد توجّه اسلام است. با این حال، تضمین پرداخت مبلغی به عنوان سود علی الحساب از سوی بانک، مشروع بودن چنین معامله ای را با تردیدها و اما و اگرهایی مواجه می کند. پیش از پرداختن به جنبه های فقهی و شرعی این بحث، ناگزیریم در ابتدا مقدمه ای فنی و اقتصادی را راجع به این موضوع ارائه کنیم:

موضوع «ریسک» ازجمله مهمترین مسائل هرگونه سرمایه گذاری به حساب می آید. بدیهی است سرمایه گذاران (به طور عام) و سپرده گذاران بانکی (به طور خاص) را می توان از حیث سطح ریسک پذیری در طیف های مختلف قرار داد. بنا به خصلت و روحیه انسان ها، بدون شک بخشی مهم از سپرده گذاران بانکی در طیف ریسک گریزان قرار می گیرند که مایل اند در جایی سرمایه گذاری کنند که سود موردنظر آنان تضمین شود. در این وضعیت، یکی از مهم ترین عواملی که می تواند به جلب توجه و اعتماد سپرده گذاران در نظام بانکداری بدون ربا بیانجامد، تضمین اصل و سود سپرده است به نحوی که مغایر با موازین شریعت اسلامی نباشد. با عنایت به خصلت طبیعی ریسک گریزی در برخی افراد، به نظر می رسد شریعت اسلامی بنا به جامعیت در پاسخ گویی به نیازهای مشروع، درعین حالی که ربا را ممنوع اعلام داشته است، راهی مقبول را برای به کارگیری عقود شرعی در مدیریت سود سرمایه گذاری باز گذاشته باشد.

پرسشی که طرح می شود آن است که آیا در سپرده های سرمایه گذاری مدت دار، بانک می تواند پرداخت حداقلی سود را تحت عنوان سود علی الحساب برای سپرده گذار تضمین یا مدیریت کند؟ البته پیش از هر چیز، باید یادآور شد که در رویه فعلی نظام بانکداری بدون ربا ایران، در قراردادهای سپرده گذاری سرمایه گذاری مدت دار، سود علی الحساب توسط بانک تضمین نمی شود؛ گرچه ممکن است در مقام اجرا، بانک ها حتی در صورت کاهش سود قطعی از سود علی الحساب، چیزی از سپرده گذاران مطالبه نکنند، این به معنی تضمین حقوقی سود نیست؛ چراکه بانک در این دسته از قراردادهما، هیچ گاه پرداخت سود حداقلی به سپرده گذار را تضمین نمی کند. از این جهت، این امکان حقوقی برای بانک وجود دارد که در پایان دوره اگر سود قطعی پایین تر از سود علی الحساب پرداختی شد، مابه التفاوت را از سپرده گذار دریافت کند. گرچه عموماً از این امکان حقوقی استفاده نمی شود.

ماده ۹ دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع بانک مرکزی اذعان می دارد: «در صورتی که سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران کمتر از سود علی الحساب پرداختی باشد، سود علی الحساب پرداختی به آنان قطعی محسوب می شود. در این حالت، مؤسسه اعتباری مازاد پرداختی را هبه می کند و مجاز به مطالبه آن از سپرده گذاران نیست». جمع این موارد نشان می دهد که الزام به قطعی شدن سود علی الحساب در این حالت، صرفاً بر پایه دستورالعمل بانک مرکزی است و از لحاظ قرارداد فی مابین بانک با سپرده گذار، اثری از تضمین حقوقی سود علی الحساب وجود ندارد. از این جهت، باید گفت پرسش فوق به عنوان احتمال و صرفاً بحثی علمی در خصوص امکان تضمین پذیری سود این دسته از سپرده های بانکی است که بانک در آن نقش وکیل را بر عهده دارد.(۵)

با عنایت به جذابیت و مطلوبیت تضمین سود سپرده برای اکثر سپرده گذاران، چنانچه بانکداری اسلامی تدبیری برای این موضوع

نیانداشید، ممکن است بازارهای رقیب و یا حتی بانک های ربوی گوی سبقت را از بانک های اسلامی در جذب منابع برابند و این دسته از بانک ها را با ریسک نقدینگی مواجه سازند. ازاین رو، عده ای بر این باورند که در بانکداری اسلامی باید به نحوی عمل شود که سود حلال حداقل به اندازه بهره حرام برای سرمایه گذار جذابیت داشته باشد. به عبارتی، میزان سود تعیین شده برای سرمایه گذار نباید کمتر از بهره ربوی باشد؛ زیرا این امر موجب سوق پیدا کردن سرمایه گذاران از فعالیت مشروع به فعالیت نامشروع می شود؛ بنابراین، بانک بدون ربا باید در ابتدای انعقاد قرارداد با توجه به فعالیت اقتصادی و میزان قابلیت سوددهی، مقدار سودی را تعیین کند که کمتر از مقدار بهره پرداختی بانک های ربوی نباشد.(۶)

مشروعیت سود علی الحساب

همان طور که تا اینجا روشن شد سود علی الحساب وجهی است که قبل از اتمام دوره مالی و قبل از حاصل آمدن و محاسبه سود قطعی از جانب بانک به صاحبان سپرده های سرمایه گذاری پرداخت می شود. از آنجا که صاحبان سپرده های سرمایه گذاری همان طور که گفته شد -معمولاً کسانی هستند که می خواهند ضمن حفظ اصل سرمایه خود، از سود حاصل از آن استفاده کنند و از آنجا که در نظام بانکی با حجم انبوه سپرده سرمایه گذاری مشاع، امکان محاسبه سود قطعی حاصل از عملیات و سهم هریک از سپرده گذاران در فواصل زمانی کوتاه ممکن نیست، بانک مجبور است سود سپرده گذاری را در پایان دوره مالی محاسبه کند. بدیهی است این به معنای پرداخت یکباره سود در انتهای دوره است که یقیناً به کاهش رغبت و انگیزه صاحبان وجوه برای سپرده گذاری در بانک منجر می شود.

تدبیر سود علی الحساب در بانکداری ایران و پرداخت دوره ای آن به سپرده گذاران، درواقع برای رفع همین دغدغه بوده است. به عبارت دیگر، مسؤولان نظام بانکی کشور به این نتیجه رسیده اند که برای جلوگیری از

تضعیف انگیزه، می توان با اعلام «سود علی الحساب» در ابتدای هر دوره و پرداخت دوره ای آن، سپرده گذاران را برای سپرده گذاری در بانک راغب نگه داشت.(۷) نکته قابل توجه آن است که سود علی الحساب نوعی سود انتظاری است و جنبه قطعیت ندارد. به بیان دیگر، تعبیر علی الحساب بودن سود بانک برای این منظور است که بانک صرفا برحسب محاسبات و انتظارات خود نرخِ مشخص را به سپرده گذاران اعلام کند تا امکان برنامه ریزی، تصمیم گیری، و انتخاب برای سپرده گذاران راحت تر فراهم آید.

مشروعیت پرداخت سود علی الحساب در سپرده های سرمایه گذاری مدت دار محل پرسش است به این بیان که تا پیش از پایان دوره مالی و محاسبه سود قطعی، پرداخت سود ولو به نحو علی الحساب به سپرده گذار چه وجهی از لحاظ مشروعیت دارد؟

حالات مختلفی در پاسخ به این سؤال قابل تصور است. بنا به نظر عده ای، مفهوم «علی الحساب» به معنای مبادله موقت پول و مانند آن بین دو شخصیت حقیقی یا حقوقی است. بدین معنی که یکی از طرفین وجهی را به طرف مقابل می پردازد، مشروط بر اینکه پس از محاسبه و حسابرسی، چنان چه گیرنده واقعا نسبت به تمام یا بخشی از وجه دریافتی مسترد کند. بدیهی است قبل از انجام دادن حسابرسی، به دلیل اینکه هنوز بدهکار بودن پرداخت کننده محرز نشده است، دریافت کننده معادل وجهی که به طور علی الحساب دریافت کرده به پرداخت کننده مدیون است. این مطلب کلی در مورد رابطه میان بانک و صاحبان سپرده های سرمایه گذاری نیز صادق است. به عبارت دیگر، اگر مفهوم واقعی سود علی الحساب در نظر باشد، با پرداخت آن اگرچه عین پول پرداختی به ملکیت سپرده گذار درمی آید، ذمه وی تا زمان معلوم شدن سود قطعی معادل همان مبلغ به نفع بانک مشغول می شود. این مفهوم چیزی جز مفهوم «قرض» در عقود اسلامی نیست. به این ترتیب، چنان چه ماهیت حقوقی وجوهی که با عنوان سود علی الحساب به سپرده گذار

پرداخت شود در قالب مفهوم قرض طرح شود، این مورد قابل توجیه و تبیین خواهد بود.(۸)

موضوع دیگر آنکه، یکی از دلایل بیان شده برای عدم صحت سود علی الحساب، احتمالی بودن حاصل شدن سود است؛ زیرا قطعی نیست که سود پرداخت شده درنهایت حاصل آید؛ درنتیجه، نمی توان چنین شرطی را نافذ دانست.

در پاسخ به این ایراد باید گفت، چنان چه ماهیت سود علی الحساب را قرض بدانیم، سود سپرده های سرمایه گذاری مدت دار شامل این ایراد نمی شود؛ چراکه در دوره های پرداخت سود، مقداری قرض به سپرده گذار پرداخت شده و درنهایت، با معلوم شدن سود قطعی او از طرح های اقتصادی، با وی تسویه می شود. ازاین رو، تغییر میزان سود قطعی از قرض پرداختی به سپرده گذار خللی ایجاد نمی کند.

از سوی دیگر، به محض ورود سرمایه فرد جدید در جریان اقتصادی که سوددهی آن از گذشته شروع شده است، سرمایه جدید نیز همانند سایر سرمایه ها مشمول سود است. بنابراین، تردید منتفی است و مورد نادر قابل اعتنا نیست. به عبارتی ترکیب و اختلاط سرمایه هر سرمایه گذار در جریان سرمایه گذاری افراد متعدد صورت می گیرد که این جریان از گذشته شروع شده است و استمرار دارد. در بانکداری اسلامی – همان طور که گفته شد به جای تعیین بهره معین آن چنان که در بانکداری ربوی مرسوم است، درصد معینی از سود برای سپرده گذاران را مقرر می دارد. این درآمد سپرده گذاران به نتیجه پروژه ها بستگی دارد و برخلاف بهره ای که فارغ از نتایج پروژه ها پرداخت می شود، در اینجا اگر سودی ایجاد نشود، سودی به سپرده گذار پرداخت نمی شود. البته احتمال صفر در اغلب اوقات احتمالی بسیار ضعیف و فقط احتمالی نظری است؛ زیرا سپرده هر فرد با دیگر وجوه در دریای سپرده های ثابت آمیخته می شود و سود در هر عقد به نسبت سپرده به مجموع سپرده ها بستگی دارد. از آنجا که امکان ندارد

که کلیه پروژه ها سود نداشته باشد، احتمال عدم سود سپرده از بین می رود.(۹)

بنابراین، می توان چنین نتیجه گرفت که اصل پرداخت سود علی الحساب به سپرده گذاران، حداقل در قالب قرارداد قرض، مشروع است و بعدا از محل سود قطعی تسویه حساب می شود.(۱۰)

پاسخ به چند سؤال و اشکال

بعداز بیان جنبه های مختلف بحث راجع به مشروعیت سود سپرده های بانکی، ممکن است سؤالاتی به ذهن برسد که در قالب همان توضیحات هم پاسخ شان روشن شده باشد اما مرور دوباره و مشخص تر آنها خالی از فایده نباشد.

۱. در مضاربه های بانک ها، معمولا سود سرمایه گذار را به صورت درصدی از اصل پول می دهند؛ مثلا می گویند سپرده های کوتاه مدت ۱۰ درصد، میان مدت ۱۲ درصد، و درازمدت ۱۵ درصد، در حالی که در مضاربه، شرعا باید سود سرمایه گذار به صورت سهم معینی از مجموع درآمد باشد؛ مثلا ۵۰ درصد بهره حاصل شده از کار تولیدی یا تجاری.

این مشکل را می توان از این طرق حل کرد که سرمایه گذار همان طور که اشاره هم شد – دو وکالت به بانک بدهد، نخست این که به بانک وکالت مطلقه ای دهد که این پول را در هر نوع کاری که مایل باشد سرمایه گذاری کند و با آن کار کند و هر مقدار سهم معقول و منطقی که خواست برای او در نظر بگیرد. دوّم این که به بانک وکالت می دهد که سهم او را از سود، به مبلغ معینی مصالحه کند و آنچه به او ماهیانه یا هر سه ماه می پردازد، علی الحساب است و بعد از بهره وری محاسبه می شود و با این دو وکالت، این مشکل یعنی تعیین سود در مقدار معین حل می شود.(۱۱)

۲. در مضاربه، سرمایه گذار (که به او مالک می گویند) و کسی که با سرمایه تجارت یا کار تولید می کند باید هر دو در سود و زیان شریک باشند، در حالی که در بانک ها، سرمایه گذار فقط در سود، شریک بانک است ولی در ضرر و زیان شریک نیست و این هم خلاف عقد مضاربه است.(۱۲)

درباره این مشکل می توان گفت درست است که سرمایه گذار باید در زیان هم با بانک شریک باشد، ولی این در جایی است که ضرری وجود داشته باشد، در حالی که همان طور که بیان هم شد – بانک اعلام می کند که فعالیت های مجموعه من معمولا ضررده نیست چون اوّلا فعالیت بانک منحصر به یک مورد و دو مورد نیست بلکه فعالیت های متعددی دارد که اگر به فرض در یک مورد ضرر کند در موارد دیگر سود می برد و در مجموع زیانی نمی کند. ثنیا بانک می تواند اخلاقا (نه به صورت الزام شرعی) بپذیرد که ضرر را جبران نماید و به این ترتیب موضوع شرکت در ضرر منتفی خواهد شد. یعنی بانک می گوید در سود و زیان با من شریک باش ولی مطمئن باش که عملا زیانی در کار نیست.(۱۳)

۳. یکی از دلایل مطرح شده برای عدم صحت تضمین سود علی الحساب سپرده آن است که چنانچه سود قطعی معادل یا کمتر از سود تضمین شده(سود علی الحساب) باشد، طرف ضمانت کننده ضرر می کند؛ از این جهت، شاید بتوان نفی سود تضمین شده را ذیل قاعده «لا ضرر»(۱۴) ثابت کرد.

در پاسخ می توان گفت سپرده پذیر (بانک) با علم به این موضوع که ممکن است سود قطعی کمتر از سود علی الحساب شود، سود اخیر را تضمین کرده است. همانند شرکت بیمه که احتمال می دهد عایدی او از حق بیمه کمتر از پرداخت هزینه ها به او باشد؛ یا ورود شریک به مشارکتی که احتمال رخداد ضرر را همراه خود دارد؛ بنابراین، این حد از آگاهی از زیان احتمالی در انجام دادن امر ضمانت سود، به معنای اقدام فرد به حساب می آید و مانع جاری شدن قاعده «لا ضرر» می شود. به عبارت دیگر مطابق قاعده اقدام، هرگاه شخصی با آگاهی عملی را انجام دهد که موجب ورود زیان توسط دیگران به او شود، واردکننده زیان مسئول خسارت نخواهد بود؛ زیرا عنصر اصلی و الزم در قاعده لا ضرر، «استناد» است و با توجه به اقدام زیان دیده، استناد به شخص مسبب مرتفع

می شود. خلاصه اینکه، قاعده لا ضرر برای حمایت از متضرری وضع شده است که خودش مقدمات زیان رساندن به خودش را فراهم نکرده باشد.(۱۵)

۴. مورد دیگر در بخش نظرهای مخالف، به قاعده «ریح مالم یضمن»(۱۶) یا همان سود بدون تعهد برمی گردد. این قاعده برگرفته از حدیثی نبوی(۱۷) و به مفهوم بطلان سود در رابطه ای است که سودگیرنده هیچ نوع تعهد و یا ضمانتی در آن رابطه ندارد. بنا بر این قاعده، دریافت سود تضمین شده می تواند محل ایراد باشد.

در پاسخ باید گفت ضمانت می تواند خارج از قرارداد وکالت و به نحو مستقل صورت گیرد؛ از این رو، امکان ورود ضرر به سپرده گذاران در وهله اول وجود دارد و چنانچه این ضرر حاصل آید، این کسری از تعهد خارج قرارداد توسط بانک جبران می شود. از این رو، سود حاصل از به کارگیری وجوه سپرده گذاران در بخش تخصیص منابع به خودی خود بدون عهده نیست و به نظر نمی رسد که تحت ممنوعیت قاعده مذکور قرار گیرد.(۱۸)

کارنامه بانک ها در عمل به عقود شرعی و ربازدایی از معاملات خود

متأسفانه بررسی عملکرد نظام بانکی بدون ربا نشان می دهد که در عمل از موفقیت چندانی برخوردار نبوده است؛ یعنی بیشتر قراردادهای بانک تنها ظاهر شرعی دارد و موازین شرعی در آن ها رعایت نشده است. مصادیق ربا هم چنان در بانک ها وجود دارد، یا دست کم شبهه ربوی بودن عملیات بانکی هست. در پژوهشی که از سوی وزارت امور اقتصاد و دارایی درباره میزان عمل کردن بانک ها به قانون عملیات بانکی بدون ربا، انجام گرفته است نیز به ظاهری بودن داد و ستدهای بانکی اشاره شده است. از مشکلات بانک داری کنونی، عملکرد صوری بسیاری از بانک هاست.

به هر حال اگر بانک ها تنها عقود شرعیه را روی کاغذ و در لفظ پیاده کنند، به یقین در گرداب خطرناک رباخواری و زیان های

آن سقوط می کنند. ولی از نظر ظاهر شرع اگر مشتری و سرمایه گذار در عملکرد بانک شک کند که بانک ها به آیین نامه های عقود شرعیه و آن قراردادهای امضا شده روی کاغذ عمل می کنند یا نه، باید حمل بر صحت کند و بگوییم در نظام جمهوری اسلامی، بانک هایی که مدّعی عمل به وظیفه اسلامی خود هستند ان شاء الله به آن وظیفه عمل می کنند و در این صورت مشکلی برای مشتریان نخواهد بود و اگر خلافی در کار باشد بانک ها و مدیران شان مسئولند.(۱۹)

پی نوشت:

(۱). مقاله «بررسی فقهی تضمین سود علی الحساب سپرده های بانکی در بانکداری بدون ربا»، موسویان، سیدعباس، قلیچ، وهاب، فصلنامه پژوهش های پولی-بانکی، سال دوازدهم، شماره ۴۲، زمستان ۱۳۹۸ هـ.ش، ص ۶۳۰

(۲). همان.

(۳). ربا و بانکداری اسلامی، مکارم شیرازی، ناصر، تهیه و تنظیم: علیان نژادی، ابوالقاسم، انتشارات مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، قم، ۱۳۸۰ هـ.ش، چاپ اول، ص ۱۳۱ و ۱۳۲.

(۴). مقاله «بررسی فقهی تضمین سود علی الحساب سپرده های بانکی در بانکداری بدون ربا»، همان، ص ۶۳۳

(۵). همان، ص ۶۳۶

(۶). ن.ک: البنك اللاروی فی الاسلام، صدر، سیدمحمدباقر، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۰۳ هـ.ق، ص ۳۴.

(۷). مقاله «مسائل بانکداری بدون بهره در تجربه ایران» میرجلیلی، سیدحسین، فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، شماره ۲۲، ۱۳۸۱ هـ.ش، ص ۱۲۹.

(۸). همان، ص ۱۳۰.

(۹). ن.ک: البنك اللاروی فی الاسلام، همان، ص ۳۳.

(۱۰). مقاله «بررسی فقهی تضمین سود علی الحساب سپرده های بانکی در بانکداری بدون ربا»، همان، ص ۶۳۵

(۱۱). ربا و بانکداری اسلامی، همان، ص ۱۳۲ و ۱۳۳.

(۱۲). همان، ص ۱۳۲.

(۱۳). همان، ص ۱۳۳.

(۱۴). قاعده ای که بر نفی ضرر و زیان زدن به خود و دیگران در دین اسلام و حرمت آن دلالت می کند، ن.ک: القواعد الفقهیه، مکارم شیرازی، ناصر، انتشارات مدرسه علی بن ابی طالب(ع)، قم، ۱۳۷۰ هـ.ش، چاپ سوم، ج ۱، ص ۲۶؛ القواعد الفقهیه، موسوی بجنوردی، سیدحسن، نشر الهادی، قم، ۱۳۷۷ هـ.ش، چاپ اول، ج ۱، ص ۲۱۵.

(۱۵). ن.ک: قواعد فقه، محقق داماد، مصطفی، مؤسسه عروج، تهران، ۱۴۰۶ هـ.ق، ج ۱، ص ۲۲۱؛ تسهیل المسالك الی المدارک فی الرئوس القواعد الفقهیه، کاشانی، حبیب الله شریف، مطبعة العلمیه، قم، ۱۴۰۴ هـ.ق، ص ۷.

(۱۶). ن.ک: الحقائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، البحرانی، الشيخ یوسف، محقق، گردآورنده: إیروانی، محمد تقی، مؤسسه النشر الاسلامی التابعة لجماعة المدرسین، قم، بی تا، ج ۲۰، ص ۷۵.

(۱۷). ن.ک: وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، قم، ۱۴۰۹ هـ.ق، چاپ اول، ج ۱۸، ص ۵۸.

(۱۸). مقاله «بررسی فقهی تضمین سود علی الحساب سپرده های بانکی در بانکداری بدون ربا»، همان، ص ۶۴۱.

(۱۹). ن.ک: ربا و بانکداری اسلامی، همان، ص ۱۳۴.

کپی برداری از طرحهای شایع در بازار

آیا از مانتهوائی که معلوم نیست طراح آن کیست و به وفور در بازار موجود است می توان عکس گرفت و از روی آن مانتو برای خود دوخت؟

در فرض سوال مانعی ندارد ولی اگر خصوصیت مهمی داشته باشد و عقلاء برای طراح آن حقى قائل باشند بدون اجازه او جایز نیست.

حکم کپی برداری از محصولات و خرید و فروش آن

لطفا بفرمایید که چاپ و تکثیر کتب یا کپی رایت نرم افزارها بدون رضایت صاحبان و مالکان آن و همچنین خرید و فروش این محصولات کپی شده چه حکمی دارد؟

چاپ و تکثیر انواع کتاب و نرم افزار بدون رضایت صاحبان حق، حرام است و خرید و فروش کتاب و نرم افزار تکثیر شده، بدون پرداخت حق مولف و تولید کننده نرم افزار، جایز نیست. مگر در صورتی که از کفار حربی باشند و یا طبق قوانین آنها، کشورهایی که قانون کپی رایت را امضاء نکرده اند قابل پیگرد نباشند.

ملاک در تعیین کافر حربی بودن شرکت ها

ملاک برای این که بگوییم شرکتی جزو کفار حربی است یا خیر چه چیز می باشد؟ آیا می توان گفت که شرکت های امریکایی جزو کفار حربی هستند یا خیر؟

شرکت ها و یا سازمان هایی که به کفار در حال جنگ با مسلمانان مثل امریکا، اسرائیل و انگلیس یا به محاربین کمک می کنند و یا به عمل آنها راضی و خوشحال می شوند در حکم محارب هستند.

عدم اجازه استفاده از نرم افزار به خاطر تحریم

اگر شرکتی به خاطر تحریم ها علیه کشورمان به ما اجازه ی استفاده از نرم افزارهایش را ندهد در مورد استفاده از آن نرم افزارها تکلیف چیست؟

در فرض سوال، استفاده از آن اشکالی ندارد.

شرط عدم استفاده غیر خریدار توسط تولید کننده

اگر تهیه کننده بگوید فقط کسی که سی دی را خریداری کرده است می تواند از آن استفاده کند در این صورت دیدن فیلمی از طریق سی دی اصلی نه سی دی کپی زده شده مجاز است؟

در صورتی که ضمن قرارداد فروش چنین شرطی کنند باید خریدار به آن عمل کند. در غیر این صورت مجاز است به دیگران هم بدهد و استفاده کنند.

دانلود نرم افزار با عدم علم به کافر حربی بودن سازنده

برخی سایتها نرم افزار های مختلف را به طور رایگان برای دانلود در سایت خود قرار می دهند . ما نمی دانیم که این نرم افزارها متعلق به چه کشوری است . آیا می

توانیم این نرم افزارها را دریافت کنیم و بصورت یک بسته لوح فشرده طراحی کنیم و برای فروش در اختیار مردم قرار دهیم؟

در صورتی که صاحب آن سایت انسان متدینی باشد مانعی ندارد.

ضبط برنامه سخنرانی و مداحی

در مورد ضبط و کپی سخنرانی های مذهبی و مداحی آیا می توان اصل را بر جواز گذاشت تا زمانی که خلاف آن ثابت شود؟

نسبت به ضبط برنامه سخنرانی و مداحی اصل بر جواز است.

منع مربی از تدریس آنچه آموزش داده

رفتم کلاس پرده دوزی مربی گفته اگر به کسی آموزش بدهید حلال نمیکنم، آیا این اجازه را دارد؟ تکلیف ما چیست؟

چنین شرطی مشروع نیست و عمل به آن در مواردی مانند آموزش خیاطی لازم نیست مگر نوع آوری مهمی بوده باشد.

کپی سی دی در صورت ضرورت با به ذمه گرفتن قیمت آن

اگر تولید کنندگان یک مجموعه آموزشی سی دی، حق

کپی کردن از سی دی ها را حرام کرده باشند و شخصی واقعا نیازمند به آن سی دی باشد و در حال حاضر توانایی مالی برای خرید نداشته باشد و اگر صبر کند که توانای مالی پیدا کند دیر میشود آیا می تواند سی دی ها را کپی کند و قول دهد که حتما پول آن ها را هر وقت توانایی مالی پیدا کرد به حساب تولید کننده واریز می نماید؟ در این صورت باز هم استفاده از آن بدون پرداخت هزینه اش حرام می باشد؟

اگر یقین به رضایت تولید کننده دارید مانعی ندارد.

عدم تفاوت حکم نسبت به استفاده شخصی با تجاری از کپی رایت

آیا می توان گفت تکثیر برنامه های کامپیوتری اعم از فیلم، برنامه های آموزشی و سرگرمی، که امروزه ساخته می شود، اگر برای استفاده شخصی باشد اشکال ندارد؛ اما اگر کپی برداری را منبع کسب خود قرار دهد اشکال دارد.»؟

در فرض سوال فرقی نمی کند.

یا حسین بن علی

